

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi • digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Hamburg, Germany, 2026 Issue 3

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Hamburg 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

JAMOAT TRANSPORTINING YO'LOVCHILARGA XIZMAT KO'RSATISH SIFATINI OSHIRISH USULLARI

Alisherov Muxammadali Nodirbek o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

Transport logistikasi yo'nalishi talabasi

Hozirgi kunda respublikamizda yuk va yo'lovchilarni tashishda avtomobil transportining ahamiyati juda katta. Mamlakat aholisining soni yildan-yilga ortib borishi bilan aholining avtomobil transportiga bo'lgan ehtiyoji ham oshib bormoqda. Bu esa tabiiy ravishda shahar ko'chalarida harakat xavfsizligini ta'minlashda hamda aholiga transport xizmatini ko'rsatishda bir qancha muammolarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa hozirgi kundagi asosiy muammolardan biri shahar yo'lovchi transportlarining imtiyozli harakatlanishini rivojlantirish va aholiga ko'rsatilayotgan transport xizmati sifatini oshirishdan iboratdir.

Bizga ma'lumki, shahar ko'chalari harakat tasmalarida harakat miqdori va uning tarkibining tez-tez o'zgaruvchanligi kuzatiladi [1]. Harakat miqdorining ortib borishi bilan avtomobillar to'xtab turish joylariga bo'lgan ehtiyojning ortishiga olib keladi. Hozirgi kunda bu anchagina katta muammoga aylanganligini ko'rishimiz mumkin. Buning oqibatida transport vositalarining to'xtash joylari yo'lning qatnov qismida vujudga kelayotganligi kuzatilmoqda. Bu holat transport vositalarining harakatlanishiga salbiy ta'sir qilayotganligi ma'lum, ayniqsa jamoat transportlarining harakatlanishini qiyinlashtirib, yo'lning o'tkazish qobiliyatining pasayishiga, tirbandlikning vujudga kelishiga, transport vositalarining tezligining pasayishiga olib kelmoqda [2].

Shahar ko'chalarida harakat miqdorining ortishi ayniqsa kunning tig'iz paytlarida jamoat transport vositalarining ushlanib qolishlariga, ayniqsa, avtobuslarning ushlanib qolish vaqtining ortishiga, buning natijasida harakat tezligining pasayishiga, o'z navbatida qatnovlar muntazamligining buzilishlari yuzaga kelishiga, yo'lovchilarning kutib qolishlariga sabab bo'lmoqda [3].

Aholiga ko'rsatilayotgan transport xizmatining sifatini oshirish uchun avvalo jamoat transportlari harakatlanishi uchun imtiyozli sharoitlar yaratish kerak. Shahardagi yo'lovchilar harakat miqdori va oqimini aniqlab yo'lovchilar oqimiga moslab yo'nalishlarni tashkil qilish va harakatlanish intervallarini belgilash, yo'lovchilar oqimiga qarab avtobuslar va mikroavtobuslarni yo'nalishlarga joylashtirish, asosiy magistral ko'chalar va yo'lovchilar oqimi yuqori bo'lgan yo'nalishlarga sig'imi katta harakatlanuvchi tarkiblarni joylashtirish va ularning xavfsiz harakatlanishini ta'minlash muhim vazifa hisoblanadi. Bu borada mamlakatimizda bir qator huquqiy hujjatlar va qarorlar tasdiqlangan va ularning ijrosi ta'minlanmoqda.

Shahar ko'chalarida harakat miqdorining ortishi ayniqsa kunning tig'iz paytlarida jamoat transport vositalarining ushlanib qolish vaqtining ortishiga,

buning natijasida harakat tezligining pasayishiga, o'z navbatida qatnovlar muntazamligining buzilishlari yuzaga kelishiga, yo'lovchilarning kutib qolishlariga sabab bo'lmoqda. Bu muammolarni hal qilish uchun avvalo jamoat transportlaridagi yo'lovchilar oqimini o'rganish, yo'lovchilar oqimiga mos ravishda yo'nalishlarda harakatlanish intervallarini belgilash va harakatni to'g'ri tashkil qilish lozim [4].

Aholining tashishga bo'lgan ehtiyojini qondirishda avtomobil transporti vositalaridan biri bo'lgan avtobuslar boshqa transport turlariga qaraganda bir qancha ustunligi va o'ziga xos xususiyatlari bilan alohida o'rin tutadi.

O'zbekiston Respublikasida bugungi kunda 2 mln. dan ortiq yengil avtomobil, 400 ming dan ortiq yuk avtomobili va 90 ming dan ortiq avtobus mavjud bo'lib, ular yordamida har yili 3,5 mlrd. yo'lovchi tashilmoqda. Hozirgi vaqtda mamlakatimizda 1500 dan ortiq shahar va shahar tipidagi aholi punktlarida avtobus qatnovlari yo'lga qo'yilgan [5].

Andijon shahrida ham yo'lovchilarga xizmat ko'rsatishda jamoat transport vositasi hisoblangan avtobuslar va mikroavtobuslarning ahamiyati juda muhim o'rin tutadi. Ushbu avtobuslar va mikroavtobuslar har xil yo'nalishlar bo'ylab yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatmoqda.

Hozirgi kunda Andijon viloyati bo'yicha shahar, shahar atrofi, viloyat ichi shaharlararo yo'lovchi tashish bo'yicha jami 127 ta yo'nalishlar mavjud bo'lib bu yo'nalishlarda avtobuslar, mikroavtobuslar va yo'nalishli taksilar yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatib kelmoqda O'tkazilgan tadqiqotlar natijasida ushbu yo'nalishlarda yo'lovchilarga xizmat ko'rsatayotgan 800 ga yaqin transport vositalarining hammasi tijorat asosida xizmat ko'rsatuvchi xususiy tashuvchilarga tegishliligi va ularning aksariyatining foydalanish muddati kam qolganligini ko'rishimiz mumkin. Chunki yo'lovchi tashuvchi transport vositalarining foydalanish muddatiga qat'iy talab belgilangan.

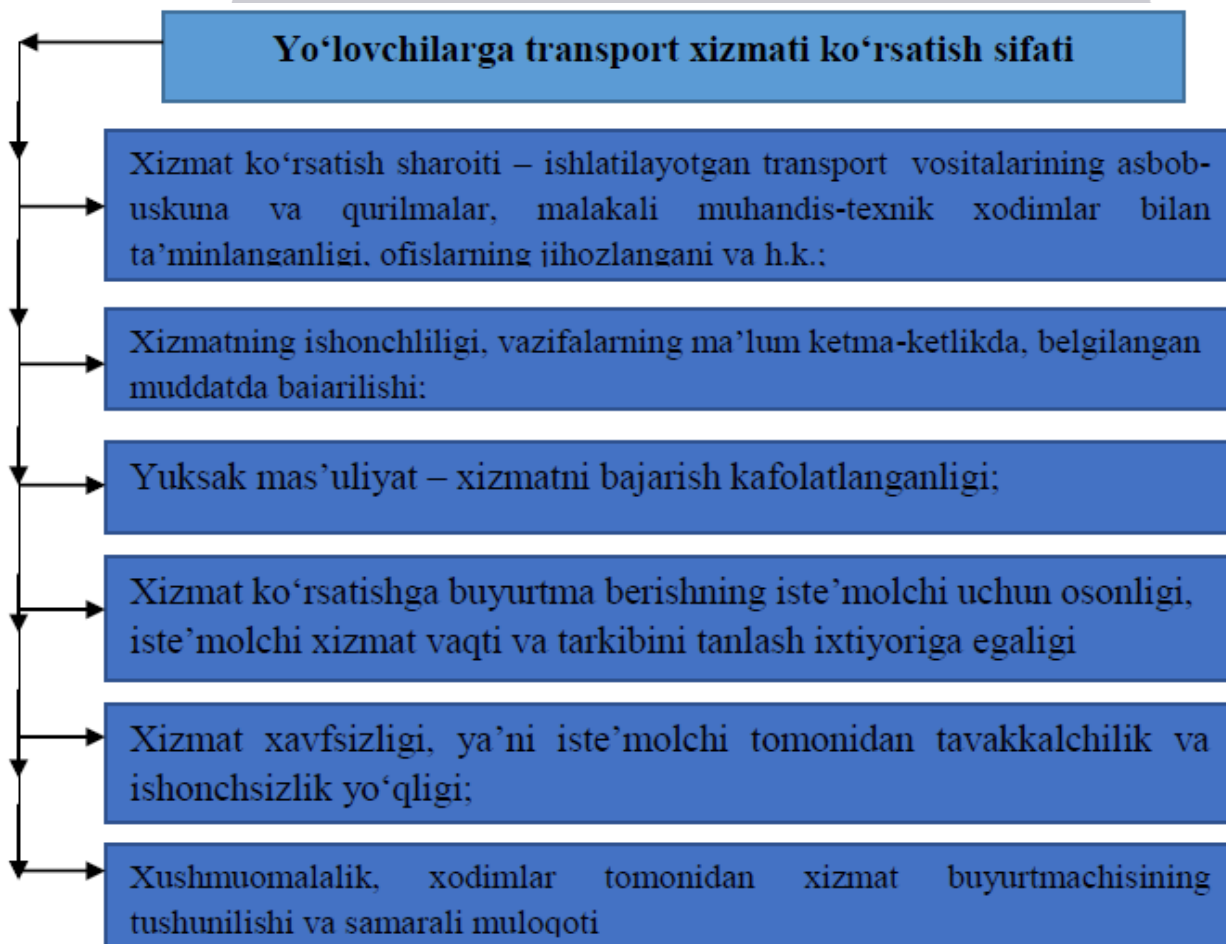
O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Yo'lovchilarni avtobusda tashish xavfsizligini ta'minlashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi 2019-yil 22-maydagi 424-sonli qarorida foydalanish muddati 15 yildan ortiq bo'lgan avtobuslarda yo'lovchilarni tashish ta'qiqlab qo'yilgan [2]. Ushbu qaror ijrosini ta'minlash yuzasidan hozirgi vaqtda tashuvchilar oldida turgan asosiy muammolardan biri bu - harakatlanuvchi tarkibning foydalanish muddati tugashi va uning ma'naviy eskirishi. Bu esa o'z navbatida yo'nalishlarda harakatlanuvchi tarkibning yetishmasligiga olib keladi. Harakatlanuvchi tarkibning yetishmasligi, ayniqsa, kunning tig'iz paytlarida yo'lovchilar ko'p miqdorda bo'lganligi uchun bekatga kirib kelgan birinchi avtobusda ketishiga kafolat berilmasligiga olib keladi, bu esa ularning kutish vaqtini oshiradi. Bu holat esa yo'nalishsiz taksilar xizmatidan foydalanish zaruriyatini yuzaga keltiradi [10]. Bu muammolarning oldini olish uchun yo'nalishlarda harakatlanuvchi tarkiblarning sonini to'g'ri taqsimlash, yo'nalishlardagi harakat intervallarini to'g'ri tashkillashtirish, kunning tig'iz vaqtlarida harakatlanish intervallarini qisqartirish,

yo'lovchilar oqimi katta bo'lgan yo'nalishlardagi kichik sig'imli avtobuslarni katta sig'imli avtobuslarga almashtirish va boshqa ishlarni amalga oshirish zarur bo'ladi.

Jamoat transportining sifati ko'p jihatdan quyidagi parametrlar ta'sirida shakllanadi:

- yo'nalish tarmog'i zichligi;
 - yo'lovchi transporti yo'nalishlari uzunligini barcha tarmoq uzunligiga nisbatini ko'rsatuvchi marshrut koeffitsienti;
 - har bir 1000 aholiga to'g'ri keluvchi transport vositalari soni;
 - harakat tekisligi;
 - yo'nalishda harakatlanishga ketadigan vaqt;
 - transport vositasi yo'lovchi sig'imidan foydalanish;
 - yetib borish davomida yo'nalishlarni almashtirish koeffitsienti.
- Xizmat sifatini belgilovchi muhim parametrlar quyida keltirigan (1-rasm).

1-rasm. Yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatish sifatini belgilovchi omillar

Aholiga sifatli transport xizmati ko'rsatish juda muhim bo'lganligi uchun bu vazifaga tizimli yondashish kerak [10].

Transport xizmati sifatini oshirish uchun tizimli yondashuv ya'ni shahar atrofi yo'nalishlarining ma'lum bir tarmog'iga xizmat ko'rsatadigan avtobuslarni tashish jarayoniga ajratish ishi quyidagi ketma-ketlikda amalga oshirilishi kerak:

- yo'lovchilar oqimi taqsimotining vaqtinchalik va doimiy xususiyatlarini o'rganish, shuningdek, tashish uchun haqiqiy talabni aniqlash;
- yo'nalishlar bo'yicha harakatlanuvchi tarkibning ratsional turlarini va ularning sonini aniq hisoblash;
- shahar atrofiga xizmat ko'rsatadigan avtobuslar parki tuzilmasini yaratish;
- tashish imkoniyati yetishmasa, avtobuslarni yo'nalishlar o'rtasida qayta taqsimlash;
- harakatni tashkil etishning oqilona shakllarini, haydovchilar brigadalari ishini tashkil etish va yo'lovchilar tomonidan sayohat uchun haq to'lash tizimlarini takomillashtirish va hakoza.

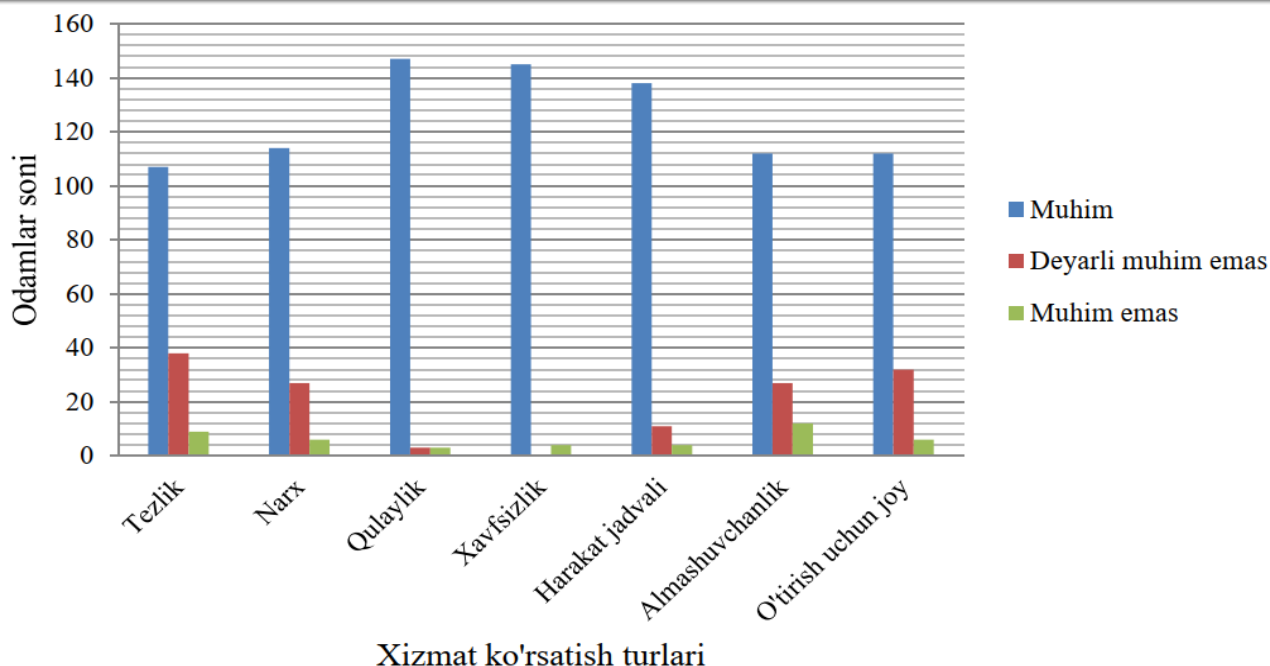
Yo'lovchilarga samarali transport xizmati ko'rsatishni tashkil etish uchun yo'lovchilar oqimi to'g'risidagi ma'lumotlarni tizimli ravishda olib borish zarur. Axborot olishning asosiy maqsadlariga ko'ra yo'lovchilar harakatini o'rganish ikki sinfga bo'linadi.

Birinchisi - aholining transportga bo'lgan ehtiyojlarini aniqlashga qaratilgan so'rovlarni o'z ichiga oladi,

Ikkinchisi - mavjud transport xizmatlari tizimini takomillashtirish bilan bog'liq.

Transportga bo'lgan ehtiyojni o'rganish yo'lovchilarni tashishga bo'lgan talabning shakllanish qonuniyatlari haqida ma'lumot beradi, transport xizmati so'rovi mavjud tizimi bilan aholining transport xizmatlariga bo'lgan qondirish darajasi haqida ma'lumot beradi.

Transportda xizmat ko'rsatish darajasini baholash metodlaridan foydalangan holda Andijon shahar avtobus yo'nalishlarida yo'lovchilarning manzillariga o'z vaqtida yetib borish masalalari, ularga transport xizmati ko'rsatish sifat darajasini belgilovchi omillarni o'rganish bo'yicha onlayn so'rovnoma tashkil qilindi.

2-rasm. Aholi uchun avtobusda sifat ko'rsatkichlari muhim bo'lgan omillar

Yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatish sifatini oshirish uchun avvalo unga ta'sir etuvchi omillarni chuqur o'rganish va o'rganilgan tahliliy natijalarga ko'ra xizmat ko'rsatish parametrlarini belgilovchi ko'rsatkichlarni yaxshilash zarur bo'ladi.

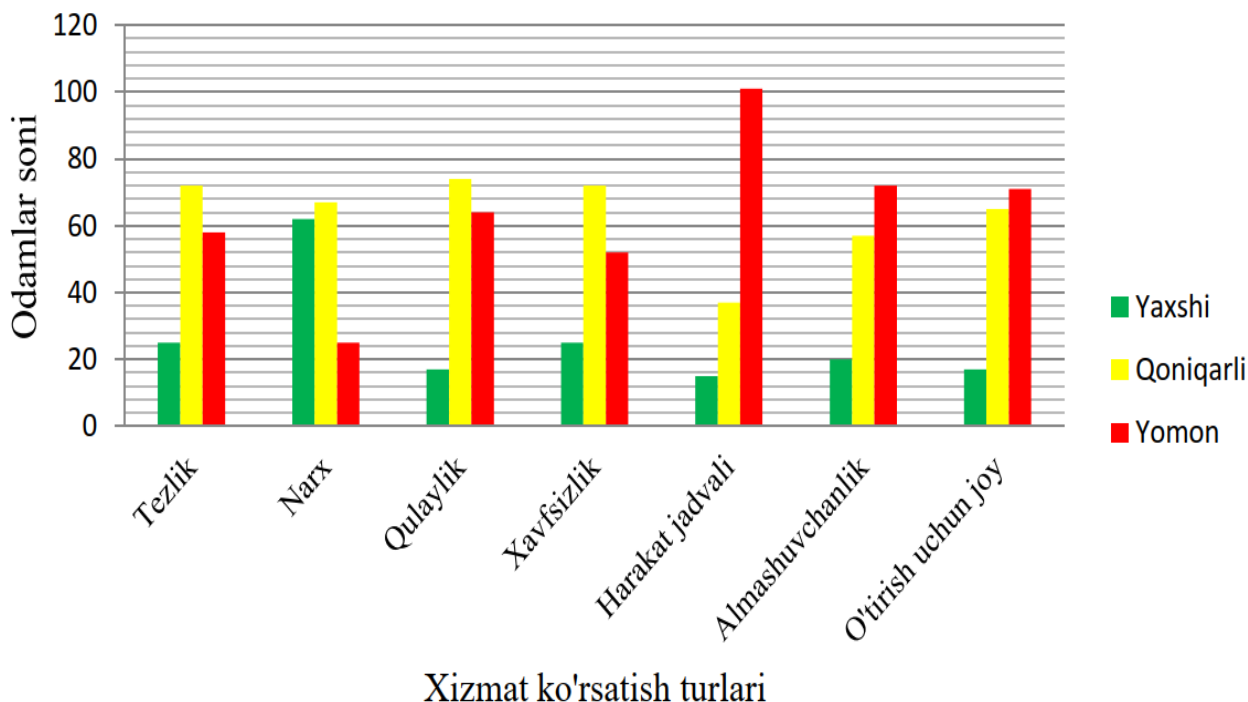
Aholiga jamoat transportida xizmat ko'rsatish sifatini baholashda dastlabki ma'lumotlarni olish uchun onlayn so'rovnoma tashkil qilindi. Ushbu so'rovnoma o'z ichiga 25 ta savollarni qamrab oldi va bu savollar orqali aholining shaxsiy va jamoat transportida harakatchanligi o'rganildi. So'rovnomada ishtirok etgan respondentlarning 46 % avtobusda, 33% taksida va 15% shaxsiy avtomobilda harakatlanishi aniqlandi.

Shahar hududlarida yashovchi aholidan jamoat transportida xizmat ko'rsatish sifatini baholash so'ralganda avtobuslarda sifat ko'rsatkichini belgilovchi omillar: tezlik, narx, qulaylik, xavfsizlik, harakat jadvali, yo'nalishda almashuvchanlik (пересадка), o'tirish uchun joylar mavjudligi kabi ko'rsatkichlarni "yaxshi", "qoniqarli", "yomon" darajalarda baholashda aksariyat qatnashuvchilar "yomon" darajani tanlagan.

So'rovnoma asosida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, unda berilgan barcha savollar aholiga transport xizmatini ko'rsatish sifati va uni ta'minlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Ammo aholiga transport xizmati ko'rsatish sifati ta'sir etuvchi omillarning tasodifiy o'zgarish tabiati yetarlicha tez o'zgaruvchan harakat hisoblanadi. Bundan tashqari, o'tkazilgan tadqiqotlarda shahar avtobus yo'nalishlarida yo'lovchilarning manzillariga o'z vaqtida yetib

borish masalalari, ularga transport xizmati ko'rsatish sifat darajasini belgilovchi omil sifatida yetarli emasligi aniqlandi.

Bundan shahar avtobus yo'nalishlarida transport xizmat sifati parametrlarini takomillashtirish zarurati kelib chiqadi.

3-rasm. Avtobuslarda xizmat ko'rsatish sifatini baholash

Buning uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish talab etiladi:

- shahar avtobus yo'nalishlarida yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatish sifatini baholash bo'yicha o'tkazilgan so'rovnoma tahlili asosida xizmat ko'rsatish sifatiga ta'sir etuvchi optimal harakatlanish jadvali, yo'nalish pasporti va oraliq intervallarni tanlash;
- shahar avtobus yo'nalishlarida transport xizmati sifat ko'rsatkichlarini baholash mezonlarini takomillashtirish;
- avtobuslarning harakatlanish rejimi bilan boshqariladigan chorrahalar orasidagi bog'liqlikni aniqlash usulini ishlab chiqish;
- shahar avtobus yo'nalishlarida harakatlanuvchi tarkib sig'imidan foydalanish koeffitsiyenti me'yoriy qiymatini, unga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar orqali ta'minlash usulini ishlab chiqish.

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra aholining transport harakatchanligini oshirish, ularga jamoat transportida xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilashda quyidagi me'zonlar bo'yicha samarali natijalar olish mumkin:

- taksi orqali 1 kunda faqat 1ta manzilga tashrif buyuruvchi 40 % dan ortiq aholini jamoat transporti orqali qamrab olish hamda 1 kunda 3-4 ta va undan ko'p

manzillarga jamoat transportida qatnovchi 10% aholini yo'nalishli taksi orqali tashish evaziga iqtisodiy samaradorlikni oshirish;

➤ jamoat transporti tizimini yaxshilash shahar avtobus yo'nalishlarida yo'lovchilarning manzillariga o'z vaqtida yetib borish masalalari, ularga transport xizmati ko'rsatish sifat darajasini belgilovchi omillarni yaxshilash;

➤ shaharning avtobus yo'nalishlari kesishgan hududlarida avtobuslarning rejalashtirilgan harakat intervalini ta'minlash usulini ishlab chiqish;

➤ shahar avtobus yo'nalishlarida harakatlanuvchi tarkib sig'imidani foydalanish koeffitsienti me'yoriy qiymatini, unga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar orqali ta'minlash usulini ishlab chiqish;

➤ jamoat transportida axborot texnologiyalarini qo'llash orqali to'liq raqamlashtirish;

➤ jamoat transporti bekatlarini talab darajasida jihozlash.

Yo'lovchilar oqimini o'rganishda avtomatlashtirilgan hisoblash tizimidan foydalanish yo'nalishlardagi harakatlanuvchi tarkibning sonini belgilashda va ularning harakatlanish intervallarini to'g'ri tanlashda yaxshi samara beradi. Yo'nalishda harakatlanuvchi tarkib qancha ko'p bo'lsa va uning harakatlanish oralig'i qanchalik qisqa bo'lsa, yo'lovchilarga transport xizmati ko'rsatish sifati shuncha yaxshi bo'ladi.

222-sonli avtobus yo'nalishi taxlili.

222-sonli avtobus yo'nalishining umumiy uzunligi 14,6 km ni tashkil etadi. Ushbu yo'nalishda hozirda 12 ta avtobus ish faoliyatini olib bormoqda. Yo'nalishda mavjud Markaziy shahar shifoxonasi, Viloyat ankalogiya dispersiyasi, 5-Polikilinika, Andijon davlat tibbiyot inistituti, Klinika, Gumbaz masjid, Sharda Universiteti, 7-polikilinika, tuguriqxonasi, Xolis klinika, Med kollej, Andijon mashinasozlik inistituti, Hamkorbank, Andijon chet tillari universiteti va Yangibozor hududini kesib o'tadi. Ushbu yo'nalish hozirgi vaqitda ham yo'lovchilarni Damas mashrutlar tashiydi, chunki avtobus qatnovidagi intervalning buzilishi va tez tez o'zgarib turishi natijasida aholining avtobusga bo'lgan ishonchi darajasi anchagina past, chunki qaysi bekatga qaysi vaqitda yetib borishi haqida malumot yo'q va berilgan jadvaldan chetga chiqishlar juda ko'p uchramoqda buni men amaliyot davrimda kuztishlar natijasida kuzatdim. Agar avtobuslar belgilangan malum bekatlarga o'z vaqtida yetib borsalar aholining avtobusga bo'lgan ishonchi ortadi va ushbu yo'nalishda iqtisodiy samaradorlikni ortishi sezilarli darajada bo'ladi.

222-sonli yo'nalishda mavjud muammolar bular Avtobuslar bilan yo'lovchilarga xizmat qilishda bir qator muammolar mavjud:

Yo'lovchilarni avtobusga chiqarish va undan tushirish faqat to'xtab o'tish manzillarida amalga oshirilishi mumkin. Yo'nalishda «talabga ko'ra» to'xtash joylari mavjud bo'lganda yo'lovchi haydovchiga avtotransport vositasini to'xtatish zarurligi to'g'risida oldindan ma'lum qilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Islomov, A. (2018). O'zbekiston transport tizimining rivojlanish istiqbollari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Ibragimov, S., Hamidov, R. (2019). "Jamoat transportini boshqarish samaradorligini oshirish yo'llari," *Transport va kommunikatsiyalar*, 3(12), 45-52.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2020). *Yo'lovchilarni tashish sohasini rivojlantirish bo'yicha davlat dasturi 2020–2025 yillar*. Toshkent.
4. O'zbekiston Respublikasi Transport Vazirligi. (2023). "Yo'lovchilarni tashishni tashkil etish va boshqarish bo'yicha so'nggi yangiliklar." Rasmiy veb-sayt: <https://transport.uz/news/2023-yo-lovchi-tashish> (Ko'rilgan sana: 2025 yil 5 may).
5. Sultonov, J. (2021). "Transport boshqaruvi tizimining samaradorligini oshirish," O'zbekiston Transport Soha Ilmiy Konferensiyasi, Toshkent, 14-16 noyabr 2021, 78-84-betlar.
6. Majitova, S. J. (2022). ABDURAHMAN JOMIY G'AZALISINDAGI LEKSIK-SEMANTIK SO'Z GURUHLARINING TANIFI. *Involta Scientific Journal*, 1(10), 13-19.
7. Farxodzod, H. D., & Majitova, S. J. (2020). Description of bukhara as the patriotic poem of Tajik-Persian poetry and the issues of remaining poetry. *Journal of Critical Reviews*, 7(11), 371-375.
8. Majitova, S. (2018). The lexical subtleties of some letters of arabic alphabet in gazelles of Djami. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, INDIA, Volum, 7(5).